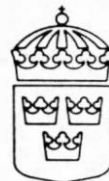

Förslag till riksdagen

1986/87:9

Fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag till anvisning av medel på tilläggsbudget för kostnader för jubileumsskrift

Förs.
1986/87:9

1. Inledning

Riksgäldskontoret grundades 1789 och står nu inför att fira 200-årsjubileum. I samband med jubileet avser riksgäldskontoret att ta fram en jubileumsskrift som skall spegla kontorets medverkan i Sveriges ekonomiska och finansiella utveckling under de gångna 200 åren.

Ett sådant projekt ryms inte inom riksgäldskontorets ordinarie förvaltningskostnadsanslag. Särskilda medel måste därför anvisas på tilläggsbudget. Eftersom projektet kommer att löpa över tre budgetår, 1986/87–1988/89, bör medlen anvisas på ett särskilt reservationsanslag.

Dnr 19-861865

2. Jubileumsskriftens innehåll

Under den senaste tioårsperioden har utlandsupplåningen genom riksgäldskontoret varit central för den samhällsekonomiska utvecklingen. Men även tidigare i Sveriges ekonomiska historia har upplåning utomlands varit betydelsefull. Orsakerna har varierat. Utlandsupplåningen har dock inverkat bl. a. på realkapitalbildningen, medfört institutionella förändringar och bidragit till kapitalmarknadens utveckling. Den svenska utlandsupplåningen har dock inte varit enbart statlig utan näringslivets upplåning på de internationella kapitalmarknaderna har också varit omfattande under vissa perioder.

Riksgäldskontorets jubileumsskrift skall fokusera på de viktiga perioder då den svenska utlandsupplåningen varit av stor betydelse för den ekonomiska utvecklingen. Genom denna upplägning kommer riksgäldskontorets verksamhet att behandlas ur ett bredare samhällsekonomiskt perspektiv. Därigenom blir det också möjligt att sätta in kontorets verksamhet i sitt historiska sammanhang samt att diskutera dess samhällsekonomiska betydelse.

Den första period som närmare skall behandlas i jubileumsskriften är 1800-talets första hälft. Under detta skede omvandlades det svenska jordbruket bl. a. genom att skiftesreformerna fullbordades. Jordbrukets kapitalbehov var stort och eftersom de hypoteksföreningar som bildades för att tillgodose detta behov inte kunde få medel via statsbudgeten, genom sedelutgivning eller genom inlåning, skaffades kapital genom emissioner av obligationslån på den internationella kapitalmarknaden. Hypoteksföreningar bidrog inte endast till den agrara sektorns kapitalförsörjning, utan de

framväxande industrierna erhöll också kapital därifrån.

Riksgäldskontoret lånade betydande belopp utomlands under de två första decennierna för att finansiera svenska krigsäventyr. På 1810-talet gick verksamheten in i ett nytt skede. Utlandslånen återbetalades successivt och verksamheten inriktades i stället på en omfattande utlåning till olika sektorer i den svenska ekonomin. I och med att statens intäkter fr. o. m. år 1840 kom att överstiga statsutgifterna spelade kontoret en viktig roll på den institutionella kreditmarknaden och därmed för Sveriges industrialisering.

Riksgäldskontorets sedelutgivning under första halvan av 1800-talet är en intressant verksamhet som bör behandlas närmare, framför allt dess effekter på kreditmarknadens utveckling. Under denna period deltog riksgäldskontoret i finansieringen av kanalbyggandet. Framväxten av de inre vattenvägarna bidrog till att sänka transportkostnaderna och knyta samman regioner med varandra och utlandet. Kanalerna hade en stor betydelse för att Sverige under andra hälften av 1800-talet kunde etablera sig som en viktig råvaruexportör.

Riksgäldskontoret tog fr. o. m. 1850-talet upp stora lån utomlands för att finansiera järnvägsbyggandet. Denna utlandsupplåning har många forskare pekat på som en mycket strategisk faktor bakom Sveriges industrialisering. Effekterna uppkom via flera mekanismer. Genom att utnyttja den utländska kapitalmarknaden för finansiering av järnvägsnätet minskade konkurrensen om det inhemska sparandet. Utlandsupplåningen bidrog också till monetiseringen av den svenska ekonomin och därmed också till bankväsendets framväxt och etablerandet av en inhemsk kapitalmarknad. Avsikten med detta avsnitt är att belysa riksgäldskontorets verksamhet och utlandsupplåningens betydelse ur ett mer makroekonomiskt perspektiv.

Under slutet av 1800-talet ackumulerade staten en stor utlandsskuld. Men redan på 1920-talet var den mycket liten. Under en turbulensartad period runt första världskriget blir Sverige ett kapitalexporterande land efter att ha importerat kapital under flera decennier. Svenska värdepapper återköptes i betydande omfattning till Sverige. Den statliga utlandsskulden blev i stället inhemsk. Återköpen av värdepapper var en pådrivande faktor för uppkomsten av en reell obligationsmarknad i Sverige.

Den sista perioden som skall behandlas är utlandsupplåningen sedan mitten av 1970-talet. Sverige har under ett tiotal år i en turbulent internationell miljö lånat betydande belopp utomlands. Utlandsupplåningen har haft en avgörande betydelse för uppläggningspolitiken. Dess stabiliseringspolitiska roll liksom dess inverkan på sparandet och investeringsutvecklingen bör närmare utvecklas i ett separat avsnitt.

Det finns många intressanta paralleller mellan de olika perioder som skall behandlas i jubileumsskriften. Avsikten är att jubileumsskriften skall utmytna i en analys av utlandsupplåningens betydelse för den ekonomiska utvecklingen sett över en lång period.

3. Uppläggning av projektet och dess finansiering

Jubileumsskriften kommer att tas fram i nära samarbete med professor Erik Dahmén vid Institutet för ekonomisk-historisk forskning (EHF) vid Han-

delshögskolan i Stockholm. De olika avsnitten skall skrivas av forskare som är väl förtrogna med resp. period. Följande personer är preliminärt engagerade för skriften: docent Göran Ahlström, Lunds universitet; fil. dr Christer Franzén, Stockholms universitet; docent Ingemar Nygren, Göteborgs universitet; fil. dr Lars Petterson, Lunds universitet; docent Lennart Schön, Lunds universitet.

Riksgäldskontoret kommer att upprätta ett avtal med EHF som sedan i sin tur gör upp med resp. forskare. Genom denna uppläggning tar EHF ansvar för att tidsplanen hålls samt att uppsatserna håller en hög vetenskaplig kvalitet. Boken beräknas vara färdig i början av 1989.

Författarkostnaderna inkl. lönebikostnad och omkostnader beräknas till 440 000 kr. Tryckkostnader för en upplaga på ca 4 000 exemplar beräknas till 1 060 000 kr. Genom den breda upplägningen av jubileumsskriften bör marknaden för den vara relativt stor. Försäljning av en del av upplagan uppskattas kunna ge intäkter på ca 500 000 kr. Nettokostnaden stannar således vid 1 000 000 kr.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställer fullmäktige

att riksdagen beslutar anvisa ett nytt reservationsanslag benämnt Riksgäldskontoret: Kostnader för framtagande av jubileumsskrift och till detta anslag anvisa 1 000 000 kr. på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1986/87.

I detta ärendes behandling har deltagit fullmäktiges ordförande Sven Heurgren och vice ordförande Maj-Lis Landberg samt Tage Sundkvist, Marianne Ståhlberg, Iris Mårtensson, Erik Hovhammar och Karin Ahrlund ävensom riksgäldsdirektören Lars Kalderén.

Stockholm den 4 december 1986

På fullmäktiges vägnar:

Sven Heurgren

Lars Kalderén

